

אלוהית, אבל יסודו טומאה. בסוף הוא נותן לבלק עצה במתנה³: "וישב ישראל בשטים ויחל העם לזנות אל בנות מואב"²⁵. כאן מתגלה הבלעם הפשוט והיסודי.

2. טהרת הנישואין בישראל

ומכאן לעניננו: פגישה עם הענינים המכאיבים והמזעזעים ביחס לסדרי משפחות בישראל. בגמרא מבואר²⁶ שזהו המובן של "בעל בת אל נכר"²⁷. אדם מישראל, גזע קודש, בועל בת אל נכר!

בעם ישראל ישנם מדקדקים במצוות יותר או פחות, אבל, תמיד שמו לב לשני דברים מיוחדים: מילה²⁸ ונישואין²⁹. תמיד היתה הרגשה כללית שעד כדי כך לא יהיה. אדם שלא ימול את בנו, אין לתאר.

אגב, היה בזה ענין עם אחד מאנשי המחשבה הלאומית, שלום אש³⁰, בראשית הופעתו בוורשא. בעיר זו של גאונים וצדיקים, היה מעשה במשפחה שלא רצתה למול את בנה. על-כן אנשי החברא קדישא לא קברו אותו בבית קברות. יצא ה"תכשיט" הזה נגדם בצעקות. זאת דוגמא. לעומת זאת, נורדאו, כאשר הציעו לו להיות מנהיג אחרי הרצל³¹, סירב מפני

בולמו ואינו מניחו" ילקוט שמעוני בלק רמז תשסה. 25. במדבר כה א. 26. "ובעל בת אל נכר" זה הבא על הכותית... סנהדרין פב א. 27. מלאכי ב יא. 28. "כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה, כגון מילה... עדיין עושין אותה בשמחה". "כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליה... כגון... מילה... עדיין היא מוחזקת בידם" שבת קל א. 29. "עון זה... יש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו... [ש]הבן מן הגויה אינו בנו... רמב"ם, הלכות איסורי ביאה יב ז. "הבועל גויה כאילו נתחתן לע"ז, שנאמר 'ובעל בת אל נכר'..." שם שם ו. 30. על שלום אש, עיין רבינו, לנתיבות ישראל ב, עמ' ס. "תחזקנה ידיכם הבנים הבונים ויהי נעם ה' עליכם להגדיל עבודתכם והשפעתכם הנשגבה לאמוץ היהדות וקשור לבבות אחינו וכוון מעשיהם לתקומת ארץ חיינו הקדושה ברוממות תורה ויראה ועז פדות. ומתוך חבת הוקרתי לפעליכם דבריכם וכתביכם הנני בזה להעיר אתכם, חברים יקרים, ע"ד הכנסתו של שלום אש למחיצת סופרי חוברתכם הנאה, שאינו מתאים למהלך כוון השאיפה של החבורה שלה. בודאי אינכם יודעים, כי המספר הזה — למרות כשרונו הספרותי — נשאר לדראון בחוג היהדות הפנימי בצאתו בפרהסיא בספרות נגד קיום ברית קודש מצות מילה, אשר אל חי ומלך עולם חלקנו צורנו שם כבשרנו וחתם בו תפארת בחיריו (ומלבד הכרזת הכחש שלו, עם עוד חברים למשחית, נגד לשוננו הלאומית הקדושה, וכאילו הזרגון האשכנזי הוא לשון לאומית שלנו). נקיי הדעת שבירושלים לא היו נכנסין אא"כ יודעים מי נכנס עמהם, ונושאי דגל בנין ירושלים בודאי יצרפו לחבורתם — את השייך-לה, ולא ישתמשו בדבריו וימשיכו שמו של מרשיע ברית אא"כ היה נודע שחזר בתשובה ונשתנה לטובה" מאגרת רבינו. 31. "... הרצל, זה התינוק הגדול, ששב אלינו מבין הגוים מלא הוד-חלומות ועז געגועים אדירים, זו האישיות של הטבעת הצורה הלאומית הכללית צורת-עם על שאיפותינו ועבודותינו... אף הוא הרגיש כמו באופן אינסטינקטי כי 'השיבה אל היהדות קודמת לשיבה אל מדינת היהודים', כי 'אין אומתנו אומה אלא באמונתה', וכי 'אנו מכירים עצמותנו ההיסטורית אך ורק באמונת אבותינו'..." רבינו, לנתיבות ישראל א, עמ' טו. "בכתביו של בנימין זאב הרצל ז"ל אין דברי אפיקורסות. בכתבי יומנו כתוב: 'אין אומתנו אומה אלא באמונתה'. מי שחושב מדבר וכותב ככה הוא איש-אמונה ולא אפיקורס. והדברים חוזרים אל קדושת גזע מחצבתו: מאת הגאון הקדוש ר' יוסף טאייטאצק ז"ל (ע"פ היריעה מאת ר' אהרן מרקוס ז"ל)" שם ב, עמ' ס. "תווה-מדינת-היהודים הד"ר בנימין זאב הרצל, יש לו זכות היסטורית מיוחדת בתקומת שלטוננו על ארצנו. והוא היה מזרע קדש של הגאון

היותו במצב משפחתי כזה. התבייש. זה כבר שייך למדרגה של תשובה. העושה עבירה ומתבייש, מוחלין לו^{32,33}.

אמ"ח 1234567

הקדוש ר' יוסף טאייטאצאק ז"ל. והוא כתב בפנקסו: אין אומתנו אומה אלא באמונתה" מאגרת רבינו, מכ"ו כסלו התשל"ט. 32. "כל העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלין לו על כל עונותיו" ברכות יב ב. "שמתבייש בהן, שהבושה עולה לו לתשובה" שיטה מקובצת שם. "הרעות כשהן מתעצמות בטבע הנפש להיות עצם מעצמיה, לא יוכל העושה הרע להרגיש כל רגש של בושה... אמנם בהיות האדם מרום נפשו למעלה משפלות השחיתות, אז ישוב להתבייש בכל פועל רע, וצער הבושה ירשים יותר את תיעוב הרע וחשק הטוב שנחסר לו, עד שאם עוד לא הספיק להתעצם בטוב, אבל כבר אבד הרע ערכו מלהיות לו קנין טבעי. ע"כ בערך זה מוחלין לו על כל עונותיו, כי רגש הבושה הטוב כשמתעורר בנפש מתפשט הוא ג"כ על כל חלקי הרעות לתעבן, ע"כ כבר ראוייה היא הנפש ההיא להיות במחיצת צדיקים וטהורים..." עין איה א, ברכות, א קסט, עמ' 66-67. "הבושה שמתבישים בפנימיות הלב מפני החטא, אף-על-פי שהיא דבר שבטבע, מכל-מקום יש בה קצת כפרה..." אורות התשובה יד כד. ועיין הערת רבינו שם. בעולת ראה (א, עמ' שב) כתוב: "נפילת אפים. יש במעלות התשובה, וכן במעלות היראה, ירא-בושת, להתבייש מגדולת אדון כל ב"ה, הן מצד עונותיו של האדם והן מצד גדולתו ית'..." והעיר רבינו (שם ב, עמ' תעג): "ברכות יב: אמר רבה בר חיננא סבא משמיה דרב העושה דבר עבירה ומתבייש בו מוחלין לו על כל עונותיו, ובשיטה-מקובצת שם: שמתבייש בהן, שהבושה עולה לו לתשובה. וע' שערי-תשובה לרבנו יונה שער א סי' כא-כב ואורות התשובה ח יא. יבמות עט ונדרים כ: 'יראת-ד' שעל הפנים זו הבושה', 'ירא בשת', זהר פנחס רנו, תיקוני-הזהר, הקדמה, דרגה תמינאה, ותיקון ז' ותיקון נח, וע"ש בהגר"א". בספר מלא העומר (ויקרא ד כז) כתוב: "... והנה אם האדם עצמו מבקש שיתבייש בודאי לזכות הוא לו", והעיר רבינו: "וארב"ח [= ואמר רבה בר חיננא סבא] משמ' דרב העושה דבר עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על כל עונותיו, ברכות י"ב: "על דברי פלוני שכתב: "... כמאמרם ז"ל: 'אדם שעושה עבירה וחזר בו ועשה תשובה — הקב"ה מוחל לו כל עונותיו...'". העיר רבינו: "ומתבייש בעבירה". 33. "... בכתביו של מקס (מאיר שמחה) נורדוי ז"ל, אשר לפני התקופה הציונית, יש דברי כפירה וחירוף-גידוף גסים. והוא היה גם בעל-גוייה. אבל הוא היה בעל-תשובה במלוא מובן המלה. אחרי מות הרצל ז"ל, פנו אליו שהוא יקבל על עצמו הנשיאות לציונות, והוא דחה את זה באמרו, כי יש לו כתם בחייו, שאיננו מאפשר לו לקבל עליו נשיאות בישראל (משום אשתו הגוייה), וקיימים דברי חז"ל הקדושים (ברכות יב:): העושה דבר עבירה ומתבייש בה, מוחלין לו על כל עונותיו. נתפרסמו ממנו דברי מוסר ותוכחה חריפים נגד חילול שבת. אמר: הלואי שאזכה לראות כשהסנהדרין ישוב ויתכונן, ואפילו על מנת להיות נדון בה (ע"פ הידיעה מאת ר' אהרן מרקוס ז"ל). לפני מותו, בדעה צלולה, ציוה לעטפו בטלית ולקברו כדין מסורת ישראל. ובאחרית ימי חייו, התפלל ביום כיפור, בבית-הכנסת במדריד" רבינו, לנתיבות ישראל ב, עמ' ס. "מכס נורדאו היה בעל-תשובה: אחרי מות הרצל דרשו ממנו שיהיה במקומו נשיא הציונות, והוא מיאן בזה באמרו שיש לו מצב כזה בחיים, — כלומר אשתו הגויה — שאינו מאפשר לו לקבל עליו משרת נשיאות בעם ישראל (ובברכות יב: העושה דבר-עבירה ומתבייש בה מוחלין לו על כל עונותיו). בשבועון 'איזראליט' החרדי בפרנקפורט נתפרסמו ממנו דברי התמרמרות נגד חלול-שבת, ביחוד בארץ-ישראל, שהוא חובל נפש האומה הישראלית. לפני מותו בקש שיעטפוהו בטלית ויקברוהו כמנהג דת ישראל. ביום-הכפורים האחרון היה בבית-הכנסת במדריד" הערת רבינו. "ההבדלים בין היחס לד"ר בנימין זאב הרצל ז"ל לבין נורדאו: הרצל כתב ברשימת-זכרונותיו: אין אומתנו אומה כ-אם באמונתה, וגם לא היה בעל-גוייה. אלא שאח"כ גם נורדאו, שהיה כופר בתורה, היה בעל-תשובה, וכתב נגד חילול-שבת בארץ ישראל. גם סיפרו כי באחרית ימיו ראוהו במדריד... ביום כפור מתפלל כיהודי הגון" מאגרת רבינו, מד' כסלו התשל"ט.

אפילו במקומות המכונים לא דתיים, היתה קיימת בריאות של הרגשה יהודית כלפי שני דברים אלה: ברית מילה ובעל בת אל נכר.

3. קנאות מתוך תורה

פינחס מזדעזע מפני בעילה זו. אדם מישראל, מגזע אברהם יצחק ויעקב, מגזע אשר עמד על הר סיני³⁴ — בכל חיוניותו וגופניותו, בעל בת אל נכר! "ויקם מתוך העדה, ויקח רמח בידו"³⁵.

"העדה" — זו הסנהדרין³⁶. כל ישראל נקראים עדה³⁷, ובמיוחד הסנהדרין. הוא קם מתוך תורה, מתוך כח של תורה. בגמרא סנהדרין מסופר, שפינחס אמר למשה רבינו: "לא כך לימדתנו רבינו..."³⁸.

יש הבחנות דקות בקנאות. יש קנאות מתוך העדה — מתוך תורה, ויש קנאות מתוך מידות רעות, מתוך ריתחה, כעסנות ושנאה. לכן היה צורך לברר את היסודות הנפשיים הפסיכולוגיים של קנאותו של פינחס³⁹, כמבואר בסידור "עולת ראיה"⁴⁰.

הפירוט

34. "ישראל שעמדו על הר סיני" שבת קמו א. נדרים כ א. 35. במדבר כה ז. 36. "... מיד עמד פינחס מתוך סנהדרין שלו ולקח את הרומח בידו..." ירושלמי סנהדרין י ב. "העדה — סנהדרין שהיו יושבים ודנין..." רש"י, סנהדרין פב א, ד"ה העדה. 37. שמות טז כב. לח כה. ויקרא ד טו. ח, ג"ד.ה. ועוד. 38. "לא כך לימדתני... הבעל ארמית, קנאין פוגעין בו? אמר לו: קריינא דאיגרתא, איהו ליהוי פרוונקא" סנהדרין פב א. 39. "בן פוטי זה, שפיטס אבי אמו עגלים לעבודה זרה, והרג נשיא שבט מישראל. בא הכתוב ויחסו: פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן" שם שם ב. 40. "... כי מה שקנאים פוגעים בו, הוא דוקא קנאים המכוונים בטהר הכונה לשם שמים, וא"כ אמרו שזה שפיטס אבי אמו עגלים לע"ז, איך אפשר שתהי' קבועה בנפשו קנאה אמיתית בענין ע"ז ובת אל נכר, אלא שודאי תכונות רעות שמצד גזע אמו, גרמו לו שיהי' נהנה ממעשי הרציחה, ח"ו, ואפילו אם מכוי' גם לשם שמים. אבל הקב"ה יחסו והודיע לכל, שטבעו של פנחס הוא כטבע זקנו אהרן הכהן, הטוב ואהוב לכל, רודף השלו, ובודאי רחוק מרציחה, והי' מעשהו זה נגד טבעו ורק לשם שמים..." עולת ראיה א, עמ' שצד. "... לפי שאין השלימות ניכר באדם אלא כשיש לו שני מדות הפוכות דהיינו מדת הרחמניות ומדת אכזריות, לפי שכשהאדם נהג במדה אחת אינו מוכרח לומר שהוא צדיק אלא י"ל שכך הוא טבעו, אבל כשיש לו שני מדות הפוכות, כגון רחמניות ואכזריות אז מוכח שהוא צדיק... וז"ש (תהילים קמט ז, ט) 'לעשות נקמה בגוים וגו' הדר הוא לכל חסידיו' ר"ל שאף ע"פ שהם חסידים שנוהגים במדת הרחמים אעפ"כ יעשו נקמה בגוים שהוא מדה הפוכה וזהו הדר להם" הגר"א, ברכות לג ב. "ענין טוב ורע הוא כך, כל דבר שהוא על שלימותו ומזגו, הוא טוב, ושלא על שלימותו הוא רע, ולפי זה, אין דבר בעולם, שהוא טוב או רע בהחלט, אלא כל דבר במקומו ושעתו הוא טוב ושלא במקומו ושעתו, הוא רע... וכן בכל המדות טובות והפוכן מה שאמרו על איזה מדה שהוא טובה או רעה, אין זה בהחלט אלא לפי ענין רוב הכמות שבעולם המדה טובה נצרכת להשתמש בה, וצריך להזהר מהמדה שהיא הפוכה, אבל יש מקום שנצרך דווקא להשתמש במדה שקראוה רעה, והיא טובה ומועלת מאוד, למשל מדת הרחמנות היא טובה ברוב, אבל במקום שנצרך אכזריות ונקמה במלתי' גדולה היא והרחמנות היא רעה, כדכתיב (משלי יב י) 'ורחמי רשעים אכזרי' שיש לפרשו, שכשמרחמין על הרשע הוא אכזריות ורעה לו ולעולם, לו מפני שלא יתוקן ועוד יוסיף ברשעתו ומכ"ש לכל העולם..." אלפי מנשה, לרבי מנשה מאיליא, תלמיד הגר"א, סי' כ. ועיין שם סי' קכד. "... דיש לדעת דכל מדה רעה שבעולם המה בכלל היצירה שכרא ד' גם אותם כדכתיב (ישעיה מה ז) 'יוצר אור וגו' ובורא רע' וע"כ יש בהם איזה טוב, והי"ז [=והרי זה] דומה לסם המות... כך כל מדה רעה

מסופר בגמרא³⁹ שלאחר שפינחס קינא לד' נעשה רעש גדול: פינחס הרג אדם מכובד, נשיא שבט בישראל. זהו חטא איום ושחיתות נוראה. יש לפינחס תכונה של "רצחנות"! שורשה בשייכותו המשפחתית ליתרו. יתרו היה גוי, והוא פיטם עגלים לעבודה-זרה. גם בפינחס יש יסוד של גויות, תכונות של גוי! לכן באה בתורה אריכות דברים: "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, השיב את חמתי"⁴¹. לא מצד הרתחנות קם פינחס, אלא מצד אהרן הכהן, איש החסד⁴², "תמיד ואורח לאיש חסידך"⁴³, "אוהב שלום ורודף שלום"⁴⁴. התורה מעידה "הנני נתן לו את בריתי שלום"⁴⁵. בפרשתנו מתגלה ה"פשט" של מה שאירע בפרשה הקודמת: "פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן, השיב את חמתי מעל בני ישראל, בקנאו את קנאתי בתוכם, ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי"⁴¹. זהו בירור מתוך מקור אלוהי של ערך מעשהו של פינחס⁴⁶.

המה טובים לשעה רצויה, רק יש ליזהר שלא להשתמש במדה זו כ"א ע"י רב מובהק ובצמצום, שלא יוסיף על הצורך... העמק דבר לנצי"ב, בראשית כז ט בהרחב דבר. "הנה עיקר מדת התורה היא חסד... אמנם שלמות התורה ושורש האמונה שיהיו כל המדות כלולות בה בסוד האחדות, וגם מדת האכזריות כשמשתמשים ממנה לקדושה היא דבר המשלים את התורה. והנה שורש החסד תחילה פועל לאהוב את עצמו... אבל כשעל פי התורה מזדמן שצריך למסור נפשו למדות אכזריות כדי לקדש שם שמים... אצל איש בעל מדות טובות הוא דבר קל למסור נפשו ועצמו במקום הצריך, אבל להיות אכזרי על אחרים הוא דבר יותר כבד ומנגד למדות הטובות... אך כ"ז אינו כ"כ כבד כשהאכזריות היא על גוים, כמו שלפעמים צריך להתאכזר ג"כ על פושעי בני ישראל, שהם נחשבים בנים ממש לכל יראי ד'... וזאת היא האדירה שבמדת האכזריות, ועכ"ז לא נמנעת מחק השלמים, ואינו מתרחק ע"ז מהשלמות, אדרבא בזה הוא מעטר שלמותו ועולה ומתחזק בעץ החיים... ובאמת, הרואה מרחוק אדם מתנהג במדת אכזריות אינו יכול לצייר שעוצם עיקר כוונתו לקדושה ולחסד אמיתי, רק מי שמגיע למעלה זו הוא בא למקום איש כזה ורואה איך כל מחשבתו היא רק לחסד, הוא מאמין שהוא אחוז בעץ החיים שהוא מקור החסד והרחמים ע"י מדת אכזריותו..." מאמרי הראיה ב, עמ' 429. ועיין שם עמ' 508. "האהבה האלהית, כשהיא באה למדרגת העליונה, מתהפכת היא לתכונה של קנאת ד', במדתה הטהורה. אז אינה עוד כח נפעל מהציור העליון האלהי, אלא מתהפכת לכח פועל, וכל המהות העצמית מתהפכת לתכונת האהבה, ומתפשטת בכל הרוחב של החיים וכל הגיוניהם ופעולותיהם... מדת הקנאה האלהית שרויה היא בכנסת ישראל בכלל... באישיות הפרטית היא מדת אליהו... ופנחס זה אליהו, צביוני הקנאה, ראש פסגת האהבה הפועלת..." אורות הקודש ג, עמ' שסד. בליקוטי מוהר"ן (ב, סי' ז) כתוב: "וצריך לידע איך להתנהג עם הרחמנות, כי על רשעים או על רוצחים וגזלנים אסור לרחם", והעיר רבינו: "ע"ל [=עיין לעיל, א] סי' רפב ["דע, כי צריך לדון את כל אדם לכף זכות, ואפילו מי שהוא רשע גמור..."], והעיר שם רבינו: "ע' אבות פ"א מ"ו ר"מ ור"י וד"ה, וע' לקוטי אמרים תניא פ' לב"ן], ויש חילוקי רשעים, וגם בין מניעת מעשה הרחמנות לדיון נפשי לזכות".
 41. במדבר כה יא. 42. "חסד של אברהם הוא כולל את כל באי עולם, וחסד של אהרן הוא מרוכז בישראל..." אורות הקודש ג, עמ' שלו. 43. דברים לג ח. 44. "הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום..." אבות א יב. ועיין שיחות הרב צבי יהודה, ויקרא, עמ' 30. לעיל, עמ' 59 והערה 30. שיחת רבינו מס' 4 בעניני התישבות סע' 42. 45. במדבר כה יב. 46. "... ופניתו זו, של פנחס, שהיתה בקנאו לאהבת השי"ת וכבודו, עיקר ערכה הי' אצל השי"ת מה שהשיב בזה את החימה, שעצר את המגפה מעל עם ד'..." עולת ראייה א, עמ' שצד.